

мий збирач української старовини, що пізніше перейшла до Чернігівського історичного музею його імені. Бували у Тростянці досить відомі літератори, музиканти, живописці. Досить сказати, що у І. М. Скоропадського тривалий час гостював М. М. Ге — один із відомих художників того часу. «Помню також, — згадує П. П. Скоропадський, — видаючихся музикантов, братьев Зарембо. В Тростянце и дед, и все остальные жители страшно любили музыку. Вообще, все пребывание в Тростянце мое связано с миром звуков: постоянная игра на фортепиано, трио и квартеты струнные чередовались из дня в день. Я очень любил музыку и старался всегда не упустить случая послушать музыкантов. В смысле общего музыкального развития это Тростянецкое пребывание, несомненно, имело для меня в жизни большое значение. Могу сказать, что после уже в жизни не приходилось больше находиться в такой постоянной музыкальной обстановке».

Дитинство Павла Скоропадського повне переїздив. Деякий час він жив у Стародубі, зупинялась родина і в Брезгунівці, але «самоє лучшее время нашего детства провел я в Волокитине Глуховского уезда Черниговской губернии». Закінчуються дитячі згадки переїздом до Москви.

Коротка хроніка життя Павла Скоропадського дає читачеві змогу більш повно познайомитись з його особою, життєвим шляхом та багатовіковою історією родоводу. І дуже добре, що теперішнє і майбутнє покоління школярів і студентів, вивчаючи історію України, дійшовши до періоду Гетьманату, може ознайомитись з правдивим описом очевидця та дати об'єктивну оцінку подіям того часу.

Наталія ЛУЗІНА.

ДАВНО ОЧІКУВАНА ЗУСТРІЧ

Нині — доба відродження, повернення скарбів літератури й мистецтва народів, нових зустрічей з відомими, але з різних причин призабутими іменами.

Ось перед нами «Зібрання творів С. М. Музиченка та спогадів про нього». Воно вражає добротністю видання, оформлення, гарним папером. Не можна без хвилювання читати: «Ця книга видана за рахунок внесків благодійників Всеукраїнського благодійного фонду «Відродження села Макіївки Носівського району Чернігівської області».

Зупинимося на мить. Так, ми вже читали такі слова. Фонд видрукував цікаву працю М. М. Баклана «Історія села Макіївки». Отже, книга С. М. Музиченка — друге видання Макіївських благодійників! Чудово! Унікальний, єдиний в Україні такого типу Фонд діє! І діє активно, плідно.

Хто ж такий С.М. Музиченко?

Про це розповідає у вступному слові голова Макіївської сільської Ради М. М. Коровай. Степан Михайлович вчителював у рідному селі, писав поезії, пісні, картини, керував хором, опублікував оповідання про художників, зібрані у книзі «Подих землі».

Розширює і поглиблює образ С. М. Музиченка земляк, лауреат міжнародної української премії ім. Г. Сковороди, лауреат літератур-

них премій ім. В. Сосюри та М. Коцюбинського, заслужений працівник культури Чувашії С. Реп'ях:

«Степан Михайлович Музиченко — унікальна постать в українській культурі. Він володів універсалізмом титанів Відродження. І хоч йому не судилося сягнути найвищих вершин творчості, орлом злетіти до неба слави, Степан Михайлович залишив по собі глибокий слід як багатогранний митець, як виняткова людина».

Справді — поет, прозаїк, публіцист, критик, композитор, хоровий диригент, артист, співак, художник, музикант. Але й цей перелік не ввібрав усіх граней таланту Музиченка. Бо він ще був і редактором, видавцем, фольклористом, журналістом.

С. Реп'ях продовжує: «Щедро наділений природою гроном талантів, Музиченко мав єдиний недолік: мало любив себе! Повністю віддавався іншим. До нього йшли і йшли. Подивися, почитай, проконсультуй, перевір, допиши і т. д., і т. п. І Степан Михайлович кидав свою дисертацію, свої записи і брався когось виручати.»

Така ж, як Музиченко, і його книга, розмаїта, багатопланова. Любобовно і дбайливо упорядкована донькою автора Ярославою, вона від початку до кінця читається з неослабним інтересом.

Спішу в Макіївку, забувши втому,
Не відчуваючи, що змок —
В село, до матері, додому,
В найкращу казку із казок,—

цим віршем відкривається книга, у якій, як і у творчості Музиченка, за відправну точку править рідне село, земля, на якій народився і виріс, звідки розпочався нескінченний шлях до обріїв творення, до обріїв своєї і світової культури.

Власне, творчість С. М. Музиченка подається з циклу ранньої поезії «Тисячолітнє кохання», присвяченого Олі Юрченко, майбутній дружині. Авторів було на той час чотирнадцять років. Та кризь наслідування, наївність, стилістичні огріхи пробивається ширість, чистота почуттів, зернинки справжньої поезії. І навіть вірш І. Франка, процитований без вказівки на автора, вдало вплетений у цикл, робить честь юному поетові. Адже тільки сьогодні прокинулася увага загалу, до неповторних рядків:

Як почувеш вночі край свого вікна,
Що щось плаче і хлипає важко,
Не тривожся зовсім, не збавляй собі сна,
Не дивися в той бік, моя пташко.

І цілком слушно упорядниця тільки після, цього циклу подала розділ «С. Музиченко — поет», у якому вміщено чудові вірші «Мати», «Десно, блакитна коліско!», «Макіївка», «Пасовисько», «В дорозі», «Андрієві Малишку», уривок з поеми «Коні Самокиша» та інші. Прозорі, чисті, як роса, запашні, як материнка і чебрець, поезії С. М. Музиченка хвилюють і запам'ятовуються.

Я бачив, як нісся стривожений кінь
Туди, де Чорнобиль, туди, де полин.
Де чорна веселка, провісниця зла,
Згорьовані сльози Дніпрові пила.
Я бачив: розпластався кінь на землі,
Заблиснули краплини-свічки на чолі,
І в тиші німотній розп'ятого дня
Озвалося дзвонами серце коня.

У розділі «С. Музиченко — композитор» представлено, на жаль, лише три твори Степана Михайловича на вірші Д. Чередниченка,

В. Дідемка, В. Підпалого. А в нього ж було їх немало. Не дали чи не збереглося? Мабуть-таки, останнє. Але й ці пісні чарують мелодійністю, ніжністю.

С. Музиченко-прозаїк репрезентується кількома оповіданнями з книги «Подих землі», що побачила світ у видавництві «Молодь» 1964 року. Тут — бентежні розповіді про І. Репіна, А. Куїнджі, М. Ге, І. Левітана. Але особливу цінність становлять твори про українських художників О. Сластьона, П. Мартиновича, І. Труша, С. Світославськош. По-перше, їх мало знає загал, по-друге, вони поставлені на те високе місце, якого заслуговують. Ніколи не забуду, як зачитувалися студенти книжкою «Подих землі»...

Чи не найширше подані у книзі вибрані статті С. М. Музиченка, що друкувалися в газетах і журналах. І це добре. Адже саме за них його прийняли до Співки художників. Це — своєрідна історія образотворчого мистецтва України. У статтях, зрозуміло. А оскільки статті Степан Михайлович писав жваво, барвисто, то вони часто-густо нагадують сконденсовані нариси, які приємно читати. Знайомлячись із ними, отримуєш справжню насолоду.

Хіба можуть залишити байдужими щемні стосунки Тараса Шевченка і Михайла Сажина? Хіба не зачіпають за найтонші струни душі образи О. Довженка, Л. Ревуцького, І. Похитонova, К. Трутовського? Хіба не припадеш спраглими вустами до спадщини П. Мартиновича, С. Васильківського, П. Левченка, М. Самокиша, М. Мурашка, В. Серова? Не обминав С. Музиченко сучасників. Тепле і проникливе слово сказав про О. Шовкуненка, І. Гончара, Г. Ткаченка, Т. Яблонську, І. Їжакевича та інших. З інтересом зустріне читач статтю «Мов неопалима купина», де йдеться про діяльність Етнографічної комісії Всеукраїнської академії наук, члени якої зробили немало, хоч майже всіх їх спіткали тяжкі репресії, вибрані записи із «Студентського щоденника», листи С. Музиченка.

Важко переоцінити спогади про С. М. Музиченка. Вони доповнюють образ талановитого митця і діяча. З палкою любов'ю пишуть про нього Б. Олійник, П. Засенко, Д. Чередниченко, І. Бокий, С. Реп'ях, Є. Товстуха, М. Стратілат, Г. Кобко, П. Чумак, О. Баклан, І. Редька, Д. Волков, О. Лаженко та інші.

Завершують книгу репродукції кількох художніх робіт С. Музиченка та матеріали сімейного фотоархіву. Вони вдало доповнюють словесний матеріал, допомагають глибше розкрити образ С. М. Музиченка.

Скажу відверто, книжку хочеться знову й знову перечитувати, переглядати. Вона стає другом, співрозмовником.

Тамара МАЙДАНЮК.

м. Чернігів.

